

64 ilustracij, najsi so tiskane na slab papir, bo poneslo med narod lepoto slovenske Madone. Lepoto romanske častitljive Kraljice, žalostne in pretresljive gotske Piete, meščansko dobrohotne in samozavestne renesanske Matere, majestetične, aristokratske in »lepe« baročne Gospe, do čustvene in v nemir sodobnega sveta zamišljene Marije bratov Kraljev. Za slovensko Marijo je bil na delu Gian Francesco da Rimini, slavni renesančni mojster (sl. 42.), naši baročni slikarji Metzinger (sl. 60., 21.), Ilovšek (sl. 51.), Bergant (sl. 43., 44.), Juriš Šubic, pa tudi anonimni slikarji gotskega časa — do naivne, verne in okorne roke »mojstra« iz našega kmečkega ljudstva. Torej, prav kakor je katoliška vera univerzalistična in obsega vse plasti družbe in narode, tako so se najrazličnejše roke bodisi z dletom, bodisi s čopičem udeležile velikega časovnega »natečaja« za oblikovanje slovenske podobe Matere božje.

Knjižica je razdeljena v sledeča poglavja: »Marija v slovenski umetnosti«, kjer poda avtor na ikonografskem principu trojno razdelitev glede na določene tipe Marijine podobe, ki je ohranjena pri nas, njihovo detajlno utemeljevanje ter nahajališča posameznih predmetov z umetnostno-zgodovinsko in stilno oznako; »Opombe k slikam«, kjer ustvari pisatelj katalog reprodukcijam ter jih historično in oblikovno pobleže utemelji; in slike same (64), katerim je dodano »kazalo slik«.

Delo, ki bo bralcu-laiku nudilo lep ilustracijski material in mu budilo ljubezen do našega umetnostnega gradiva, delo, ki more tudi strokovnjaku vzbuditi vrsto problemov iz domače umetnostne zgodovine, je prav gotovo vredno, da ne manjka v nobeni knjižnici slovenskega človeka.

Mikuž Stane.

Gledališče

Kronologija:

Naša Drama

A. Linhart, Županova Micka; premiera 2. aprila 1940; rež. dr. B. Kreft.
David Garrick Esq, Varh; premiera 2. aprila 1940; rež. prof. O. Šest.
Fr. Bevk, Partija šaha; premiera 9. aprila 1940; režiser V. Bratina.
N. V. Gogolj, Revizor; premiera 16. aprila 1940; režiser dr. B. Kreft.
W. Shakespeare, Hamlet; premiera 20. aprila 1940; režiser prof. O. Šest.
I. Nestroy, Danes bomo tiči; premiera 3. maja 1940; režiser prof. O. Šest.
Pri zadnjih dveh je gostoval Z. Rogoz, član Narodnega divadla v Pragi.

Kakor da hoče nadoknaditi zamudo, je seglo dramsko vodstvo v zadovoljstvo obiskovalcev Drame v zadnjem obdobju in obenem po najvišjih vrhovih — po Shakespearju in po Gogolju. Med ta dva, vsekakor najpomembnejša dogodka zadnjih dni v Drami, je bila postavljena obiskovalcem gledališča poklonjena Bevkova »Partija šaha«, edina med domačimi v tem času, če ne štejemo Linhartove »Županove Micke«, ki je bila igrana že ob proslavi 150 letnice slovenskega gledališča in zdaj prav za prav le ponovljena za abonente.

Dejstvo, da je bila »Partija šaha« uprizorjena najprej v Mariboru, in okoliščina, da je igrana v Ljubljani kot »obiskovalcem gledališča poklonjena«, ni baš priporočilno, niti vabljivo. K temu pa se pridružuje še to, da je igrano

Bevkovo delo prav v času, ko je na odru tudi Revizor in ko se polni gledališka dvorana ob Rogozovem »Hamletu«.

Skratka: »Partija šaha«, ta psihološko zanimiva, vendar odrsko le proti koncu učinkovita analiza ozračja ob ljubezenskem trikotu, je prišla na oder z nenavadnim priporočilom »poklonjene« predstave, razen tega pa v času, ki za njo gotovo ni zadovoljivo ugoden.

Tudi v »Partiji šaha« je spoznati vrline avtorja vrste povesti in slik; vendar pa kaže premočna zgovornost, da Bevk še ni našel pravega izraza za odrsko delo. Kakor je zanimivo njegovo razmišljanje o vrednotah pravega prijateljstva in pravega zakonskega življenja, tako prav to razmišljanje utruja, ker je le preveč statično. In konec? Zakonski mož Peter Dren s partijo šaha do smrti izmuči častilca svoje žene Erne, nekdanjega prijatelja, nato pa ga pošlje čez prag. Mož in žena se zopet najmeta ob otroku, Galetu pa tudi ne bo najhujšega, ker se mu je Dren le izkazal hvaležnega za nekdanjo uslugo (Dren mu je namreč rešil življenje) in mu poslal potrebnega denarja za kritje neke poneverbe.

Povprečna igra, zanimiva po izvirnem zaključku, ki pa ne zadovoljuje, dasi nekako upravičuje naslov »komedije«, katera ima sicer več komponent za tragedijo ali vsaj za resno igro. Slabo je prišlo do veljave tudi razmerje med Drenovo ženo in služkinjo Marto; pravilno je bila zamišljena naznačitev dolge partije šaha z ugasnitvijo luči, ne pa tudi s tem, da je služkinja Marta medtem zaspala. Ženica je vendar živela v trdnem pričakovanju, da bo počil zdaj zdaj revolver. Sploh pa: prisotnost služkinje ob »živčni vojni« obeh mož je prisiljeno vnesena v igro pač le iz zunanjih, zgolj odrskih vzrokov.

Priznati je, da je bila zunanja zgradba letos tudi prvič uprizorjenega Kozakovega »Profesorja Klepca« bolj dognana in potek dejanja glajši kakor pa v Bevkovem delu, pa čeprav je Bevkova »komedija« za voljo svojstvenega prijema problema morda globlje zajeta.

Spomin na tiste dni, ko se je prvič oglasila slovenska beseda v gledališču, je bil večer z Linhartovo »Županovo Micko« in Smole-Garrikovim »Varhom«. Že napis v GL je dihal prijetni starinski zrak: Shupanova Mizka ena komedia v dveh akteh. Prenerejena po tej nemshki: Die Feldmühle inu u Ljubljani jegrana v lejti 1789. Še bolj pa govorica, ki ji je bil Cesar (župan) gotovo dovolj dorasel, medtem ko Danilova (Micka) ni mogla utajiti prisiljenosti.

Ni tukaj mesto za razglabljanje o važnosti in pomenu Linhartovega prizadevanja. Poudariti je le dvoje: praznik stopetdesetletnice slovenske besede na odru je bil dostojno praznovan z izvedbo tega, za svojo dobo tudi idejno revolucionarnega dela; kakor pa je bilo videti vsaj pri premieri, ljubljansko občinstvo za take praznike nima prav najglobljega pojma: dvorana je bila prilično slabo razprodana; zdravo in dobro podana »Županova Micka« bi bila skoraj deležna manj priznanja kakor pa burkasti Garrikov »Varh«, bidermajerska salonska spletko, ali prav za prav »sreča v nesreči« varuha gospoda Serčeta in njegove varovanke gospodične Malike, ki dasta s svojo sramežljivostjo nade v upanje obema Ropotcema, stricu in stričniku, in se nazadnje vendar drug drugemu razodeneta.

»Varh« je take in tiste lahke vrste šalica, kakršnih je na našem odru vsako leto nekaj bodisi z Nestroyevim ali kakšnim podobnim imenom. Ni čuda, da tudi letos ni bila zadnja, dasi je imela že vrsto predhodnic, in ji je morala slediti za zaključek letošnjega dela v Drami še burka »melanholičnega šaljivca in burkeža« I. Nestroya — »Danes bomo tiči«. V njej je šale in kvantanja, pikrih in nepikrih opazk, šaljivih domislic in dogodivščin; da, še teta v Ameriki umrje in zapusti bogato dediščino Mirku Drugoviču, da se lahko ta poroči z varovanko trgovca Plavca in tako posredno pripomore, da se izpolni tradicionalno število treh zakonov, ko je vdovec Plavec pripravil že eno partijo in mu je pripomogel njegov novi kompanjon z drugo. Skratka: dovolj vsega, da se bodo Ljubljancani zopet nasmejali; toliko vsega, da že kar sočutno zveni ugotovitev ob koncu: »Koliko teh v Ameriki mora umreti vsako leto, da se lahko komedije veselo končujejo.«

Iz tega okvira izstopata kakor po vsebini tako po tehtnosti Gogoljev »Revizor« in Shakespearjev »Hamlet«. Nobeno teh del ni prvič v naši Drami, vendar njuna ponovitev ni neupravičena. To velja posebno za »Hamleta«, ki je postal že naravnost naša narodna igra, zlasti pa letos ob odličnem gostu Rogozu, katerega Hamlet je kakor človeško tako umetniško izkristaliziran lik tistega Hamleta, ki ga je Cankar tako visoko čislal. Mirna Rogozova igra in premišljena sleherna gesta približata gledalcu tega mladega, strtega in prav zavoljo idealizma tako slabega borca z računarsko in zvito okolico. Izraz, glas, mimika, maska: vse je pri Rogozu v takem skladu in v taki soglasnosti, da ne pretiravamo, ako rečemo, da je Rogozova interpretacija Hamleta vredna tudi največjih evropskih odrov. Vsa izvedba tega angleškega in svetovnega dramatika kaže, da je pripravljena s posebno ljubeznijo; tako, da je dobila tudi Župančičeva beseda prevoda enakovreden poudarek.

»Revizor« in »Hamlet« sta nastala v različnih časih, vsak v svojem okolju, vsak od svojega avtorja. Vendar pa je na njiju nekaj skupnega: moč umetniške resnice in prepričevalnost, ki je ni mogoče opisati, niti je vedno definirati ali razložiti, ampak jo je mogoče le občutiti. Moč, ki ne sloni na izbiranju odrskih učinkov in zunanjih momentov — vse to odseva že iz nje same — in ki izžareva iz ideje ter očarja s svojo lučjo tudi neznatnejše osebe in osebe in jim daje tako vrednost, kakršne v drugačni okolici ne bi dosegle. Pomislimo le na celo vrsto likov v Gogoljevem »Revizorju«. Nekateri niti ne spregovore, drugim je dovoljeno le nekaj besed, a vsi so utemeljeno in za celotno sliko tako rekoč potrebni. Šele vsi in skupno, vsak s svojimi težavami in grehi, vsak s svojo revščino in nebogljenostjo pomaga zgraditi zaključno »živo sliko«, mojstrovino, ki razgali vse te nebogljene podeželske oblastnike in napoveduje začetek tragedije, ki šele pride s prihodom novega, pravega revizorja.

Oba, kakor »Hamlet« tako »Revizor«, sta bila poleg »Antigone« in »Asmodeja« in morda še »Praznika cvetočih češenj« najznačilnejša dogodka letošnjega dramskega sporeda. Bila sta tisto, o čemer pravi Hamlet, da »drži tako rekoč življenju zrcalo: da kaže čednosti njene poteze, pregrehi njeno podobo, svojemu času in družbi njeno obliko in odtisk.« Vran.